

ЈЕДНО ПИСМО АУСТРИСКОГ СРЕСКОГ НАЧЕЛНИКА У КОТОРУ, УПУЋЕНО ЊЕГОШУ 1845

Познато је да се Његош неколико пута обраћао и усмено и писмено аустриским властима ради разних потраживања, на која је полагао право, али су ове власти увијек налазиле пута и начина, да те његове захтјеве одбију означајући их са своје стране као неоправдане и неосноване на закону. Овдје доносимо у преводу препис једног писма које је било написано на њемачком језику, па преведено на италијански језик, којим которски срески начелник доставља Његошу негативан одговор аустриским вишим властима на разне његове молбе, а који гласи:

„Препис пресидијалног писма од 2 марта 1845 бр. 3044, упућеног Владиши црногорском на Ваше молбе од 31 јануара и 15 марта 1844, поднесене у Бечу, чији ћу Вам садржај укратко споменути, претсједник високе Дворске канцеларије по претходном споразуму с његовом висости државним, дворским и царске куће канцеларом и његовом преузвишености претсједником Главне дворске коморе донио је следеће одлуке:

Ви сте молили:

1) Исплату своте од 7000 цекина, коју сте већ једном другом пригодом тражили, као накнаду за управљање градом Котором г. 1813 од стране Вашег претходника и стрица. Већ сам писмом од 28 јануара 1841 имао част да Вас упозорим о немогућности реализовања једног таквог захтјева.

Пошто сте се Ви ипак обратили у овом послу високим дворским властима, част ми је да Вам у њихово име сада саопштим и да Вас упозорим, да Ви нијесте били никада у стању, да пружите ваљане и оправдане доказе, нити се од стране аустрискe могао наћи било какав основ за такав захтјев и покрај најсавршенијег тражења колико у архивима Далмације, толико у Бечу и да су, колико је познато из ратне епохе год. 1813—1814, Црногорци у то вријеме силом окупирали Боку Которску за 7 мјесеци и пљенили земљу и народ по својој вољи, тако да су коначно аустриским оружјем били протјерани, ствар која се не може никако сматрати управом оног краја, а да би се основано могао поставити захтјев накнаде према Аустрији. Слична негативна изјава била Вам је уосталом достављена пригодом Вашег задњег боравка у Бечу од Ђ. К. државне канцеларије дне 13 марта 1844.

Врховни царски суд признаје сиромаштину црногорског народа и дао је већ више од једног примјера своје великодушности и снисходљивости према истоме, али неће никада ни моћи, ни хтјети да пристане на тражења, која се подржавају, да би се могло послужити ~~ма~~магинарним правом, а без могућности да се за то поднесу прави и законити докази.

2) Ви сте жељели, да се уведу арбитрарни судови (судови добрих људи, арбитра) и то на тај начин, да не би било мјеста

апелацији пред редовитим судијом против пресуде арбитра и да не само стари, него и нови спорови буду рјешавани путем судова добрих људи (арбитра).

Позивајући се за ово на саопштења, која сам Вам већ учинио својим писмом од 25 новембра 1842 част ми је напоменути Вам у име високих дворских власти, да је за будуће потребе одобрен и суд добрих људи, јер се рекло, да ће се ради успјешно ријешених ранијих спорова овај суд моћи примијенити и на нове спорове. Сви спорови, који се буду покренули у часу, када се уведу судови добрих људи, то су уствари стари спорови, а за нове, који ће тек настати, моћи ће се у своје вријеме тражити једнака процедура. — Обзиром на преинаку по којој отсада има да наступи редовити судски поступак, када странке нијесу задовољне пресудом добрих људи (како то захтијева редовита судска процедура), не треба се ради тога бојати да ће наступити каква штетна посљедица пошто ће се странке, према мјесном обичају, прије подвргнути одлуци арбитра, него ли ће приметити несигурну судску парницу, како је то доказало искуство пригодом поступка при подјели граница.

Да у овом погледу неће бити сметње од стране аустриских поданика и да ће се исти одрећи права апелације или уступања парнице редовитом суду, не подлеже никаквој сумњи и биће посао арбитра и аустриских власти, да око тога настоје на сходан начин као што сам имао част да Вам саопштим својим писмима од 10 јануара и 2 априла 1843 г. бр. 26 и 855.

Било би важно с тога, да и Ви у овом правцу на сходан начин дјелујете, како бисте били сигурни, да ће се исто тако и Црногорци одрећи апелације и уступања предмета редовном суду.

Ако се ово испуни и ако будете Ви тако добри, да ми доставите списак спорова између Црногораца и Аустријанаца, који сте ми обећали својим штованим писмом од 17 маја 1843 бр. 36 и чији сте састав Ви, према Вашем цијењеном писму од 27 априла 1844 бр. 15, одгодили до ријешења Вашег приједлога, поднесеног Ђ. К. тајној државној, дворској и царске куће канцеларији, на који је сада била издана горња одлука, не би било никакве запрјеке, да се уведу арбитражни судови, а претходно би их се могло увести само у неким општинама, гдје би довршење постојећих спорова било нарочито пожељно како сам већ имао част да напоменем својим писмом од 27 августа 1843 бр. 2034.

Искуства прикупљена том пригодом могла би се користити при каснијем увођењу арбитражних судова у другим општинама и то по уваженом обичају.

На Банци жеља која се односи на највеће могуће снижење трошкова за арбитражни поступак, о којему је ријеч, изражену у Вашем цијењеном писму од 20 априла 1844 бр. 15, наравно да ће се имати сваки могући обзир, те се стога и сматрало много корисним, да би се међувременом успјели односити вјеровници и на к-

ници пошто ће аустриски ерар услијед превишњег овлаштења сносити трошкове за подмиру и аустрискога и црногорскога арбитражног поступка.

3) Ви сте жељели, да се со дијели Црногорцима по цијени производње. То би имало за посљедицу, да би Црногорци добивали со не само по нижој цијени него аустриски поданици, него по нижој него и Турци.

О овом се питању расправљало код врховне власти већ у другим пригодама и показало се његово удовољење немогућим.

Даље снижење цијена соли у корист Црногораца, који је сада добивају по цијени од форинта 2,7 по квинталу, док је унутрашња цијена од форинта 3,30 имало би разних приговора против себе и имало би за посљедицу, да би и турски поданици који сада кукују со по једнакој цијени као и Црногорци, исто тако захтијевали снижење цијена у своју корист.

Није се такође могло удовољити од стране високих дворских власти ни даљој молби, поднесеној пригодом гореспоменутог тражења, да би се завела транзитна трговина преко аустриског територија с великом количином соли из иностранства, а то стога, без обзира на сваки други разлог, што би такав транзит био извор бескрајних криумчарења, која не би могла спријечити ни најпажљивија контрола.

Овом пригодом част ми је обавијестити Вас, да висока Главна дворска комора поводом Ваше молбе од 29. децембра 1844 односно подизања једног аустриског складишта соли у Кастел Ластви¹⁾, није нашла за сходно, да удовољи таквој жељи, а то тим мање што су престала непријатељства између Црногораца и Арбанаса и тиме, дакле, престао и узрок ради којег сте Ви тражили гореспоменуто грађење једног складишта.

4) На концу Ви сте тражили да се укине царина коју Црногорци плаћају на которском пазару. По овом предмету није још довршен поступак, одређен од високих дворских власти, те према томе Ваша молба није могла до сада бити ријешена. Чим ми стигне врховна одлука, биће ми част, да Вам ја одмах саопштим.

Достављајући Вам предње по налогу високих дворских власти, част ми је. . . .“

(потпис нечитак)

Из предњег се види, да Његош није сустајао у постављању разних предлога и захтјева аустриској влади на корист свога народа, него их је понављао, што је Аустрија опет са своје стране настојала да осујети и одбије. Карактеристично је, да онда Аустрија, као уосталом и сви до данас слабо обавештени и неупућени, или пристрасни и непријатељски расположени кругови према Бокељима и Црногорцима, ћутке прелази преко познате

¹⁾ Данас: Петровац на мору.

и историски нарочито важне скупштине Бокеља и Црногораца, која се састала у Доброти 10 новембра 1813 и изгласала уједињење Боке с Црном Гором заклевши се да ће ове двије провинције „бити вјерне и свагда у сваком случају и догађају остати уједно састављене“. Том су приподом, између осталог, претставници ових двију провинција изјавили да „прелазе под високо и моћно покровитељство трију савезних држава: Русије, Аустрије и Велике Британије“.² На то је, како је то добро познато, образована управа, названа „Централна комисија“, састављена од девет Бокеља и девет Црногораца, сви под претсједништвом митрополита Петра I.³

Све је ово било и Аустрији врло добро познато, али пошто јој ово добровољно уједињење двију наших онда слободних и независних, по њиховом схваћању, провинција, није ишло у рачун, јер јој је кварило њезине окупаторске планове, то га она, иако је било, како смо горе навели и под њезиним покровитељством, не признаје, већ неистинито хоће касније да прикаже насилном црногорском окупацијом.

Петар Д. Шеровић

БОСАНСКИ ПРОТОВЕСТИЈАР ЖОРЕ

У неким документима судско-нотарских књига которских помиње се протовестијар Жоре (Ђорђе). То је неоспорно протовестијар босанске краљице Јелене Грубе. О њему се мало што зна уопште. Из дубровачких извора сазнајемо о њему да је, послјиге Трифуна Петрова Буће, био прво протовестијар Твртка I, а затим Стевана Дабише и Јелене Грубе.

У документима које је објавио Љ. Стојановић: „Старе српске повеље и писма“, протовестијар Жоре помиње се више пута. У разрјешници Драгоја Гучетића, који је за Твртка I држао сребрничку царину, као и у овлаштењу да Гучетић наплати од Новака Маћедола 95 литара финог сребра, Стеван Дабиша каже да је том акту присутан његов „вјерни и возљубљени“ протовестијар Жоре. Оба су документа писана 6 априла 1392 на Цецини, у „дворих протовестијара Жорете“ (стр. 169—71). Фебруара 1393, краљ је послао у Дубровник протовестијара Жорету да наплати стонски доходак (стр. 176).

Крајем септембра 1393, Стеван Дабиша дао је Жору разрјешницу по поднесеним рачунима државне благајне. Ту се истиче да је „вјерни слуга краљевства“ протовестијар Жоре, Дубровча-

²) „Гласник Српског ученог друштва“, књ. LV, стр. 307.

³) „Записи“, књига XX, стр. 131 — 133.